

Výzkumy v jeskyni Pekárně

Pohled do historie výzkumů v jedné z nejslavnějších jeskyní Moravského krasu

Josef Pokorný, ZO 6-12 (v té době ZO 6-11)

Kousek cesty od Líšně na sever, údolím Říčky, tam, kde toto údolí křížuje Ochozský žlíbek a Kamenný žlíbek, můžeme najít slavnou jeskyni Pekárnu, místo dávného sídliště magdalenských lovců.

Jeskyně leží ve východní stráni, 44 m vysoko nade dnem údolí, v katastru obce Mokrá. Její portál, připomínající chlebovou pec, je obrácen k severu, osa samotné jeskyně směřuje k jihu. Kdopak si dnes už vzpomene, jak to s výzkumy jeskyně v minulém století začalo. Zajímalo mne to, a tak jsem začal v knihovnách a archivech vyhledávat všechny dostupné informace.

První o Pekárně začal psát Dr. Martin Kříž

V roce 1864 zakončil M. Kříž, syn líšeňského rolníka, svoje gymnaziální studia (M. Kříž 14.11.1841 - 5.4.1916). Jeskyně jej zajímaly zřejmě ještě v době studií a tak o prázdninách roku 1864 ve výzkumu jeskyní pokračoval. Výsledkem byla jeho práce nazvaná O jeskyních moravských, kterou otiskl v témže roce časopis Živa. V této práci rozdělil Kříž "moravské devonské vápence" (jak tehdy nazval M. Kříž Moravský kras), poprvé podle hydrografického dělení na tři části. Toto dělení se v krasu používá dodnes.

První, severní hydrografická soustava zahrnuje povodí Sloupského potoka a Bílé vody včetně jejich přítoků. Tyto svodnice vytváří Punkvu. Druhou, střední soustavu tvoří Jedovnický a Křtinský potok se svými přítoky. Třetí, jižní hydrografická soustava je tvořena povodím Hádecké Říčky, Hostěnického a Ochozského potoka. Třetí soustava je sice nejmenší, ale zdá se, že skrývá ještě mnohá tajemství.

Při popisu třetí soustavy se v Živě M. Kříž zmiňuje také o jeskyni Pekárně. Zde ji však nazývá Kostelíček, přestože původní, lidový název této jeskyně zněl Díravica, jak sám později přiznává.

Co jej vedlo k tomu, že zvolil místo názvu Díravica název Kostelíček, později Kostelík, uvádí teprve ve své práci nazvané O jeskyni Kostelíku na Moravě, která vyšla v Časopise vlastivědného muzejního spolku v Olomouci v r. 1898 a v dalších svých dílech.

Tehdy, v r. 1864, jej doprovázel hajný z Mokré, který mu vyprávěl o tom, že v době napoleonských válek byly v jeskyni ukryty zlaté bohoslužebné nádoby z kostela v Pozořicích a že se zde mimo jiné ukrývali i obyvatelé mlýnů z údolí Říčky i s dobyt看em. Ostatně, že za Rakousko-pruské války tomu bylo zrovna tak, stejně jako v r. 1945.

Ale vraťme se k Díravici. Já osobně se domnívám, že výraz "díravica" byl v tomto kraji obecným názvem pro jeskyni. Už jenom proto, že v Bílé skále byla také díravica - dnešní Ochozská jeskyně. Martin Kříž chtěl zřejmě jeskyni názvem odlišit a proto zvolil pro článek v časopisu Živě název Kostelíček.

Znovu se o této jeskyni M. Kříž zmiňuje ve své německy psané knize Nezbytný průvodce do romantických krajů devonských vápenců z roku 1867. Upozorňuje zde na vysoký kamenný val před vchodem do jeskyně. (Teprve v šedesátých letech tohoto století byl při výzkumech, vedených Dr. B. Klímou, tento přirozený vchodový val rozebrán. Ale ani M. Kříže nenapadlo zprvu v jeskyni kopat. Kdo byl vlastně tím prvním, který objevil, co Pekárna skrývá?

Po stopách Floriana Koudelky a jeho přátel

Od r. 1873 do r. 1880 studoval na C.K. německém gymnáziu v Brně brněnský rodák, Florian Koudelka. V r. 1880 mu bylo 18 let. Jak sám popisuje v Moravských novinách ve dnech 15. a 16. října 1880, navštívil tuto jeskyni na svém výletě ve středu 24. března 1880. V jeskyni visely ledové krápníky, které tam můžeme za mrazivého počasí najít dodnes. Koudelka zde našel koňské zuby a tak ho napadlo, zda v náplavě na dně jeskyně neleží prehistorické pozůstatky zvířat či lidí.

Proto se sem vrací znovu v sobotu 17.4.1880. Nachází zde množství zvířecích zubů, několik roztržitých kostí a části koňské nohy. Nález mu nedává klidu. Navštěvuje tedy jeskyni znovu v sobotu 26. června a nachází při západní stěně jeskyně střep nádoby z hrubé hlíny, zdobený ornamenty. Přichází opět ve čtvrtek, 8.7., se svými přáteli, Pankrácem Krkoškou (pozdějším redaktorem Rovnosti) a p. Blumem. Podle jeho popisu bylo v té době dno jeskyně porostlé chudou vegetací asi do vzdálenosti 10 m od vchodu. Jsouce opatřeni potřebnými nástroji, začali asi 15 m od vchodu kopat sondu na ploše asi 1 m². Plánovali výkop do hloubky 1 m. Hlína v jeskyni byla žlutohnědá a páchla. V hloubce asi 1 dm přišli na tmavou vrstvu popela a zuhelnatělých třísek, ve které se nacházelo množství střepů z hliněných nádob. V hloubce asi 30 cm našli kromě střepů mnoho koňských zubů, roztržitěné kosti a první kostěný nástroj malý šíp. A tak se dohodli, že příští výpravu do jeskyně uskuteční 16.7.

Mezitím se sešli mladí, čeští abiturienti německého gymnázia v dnes již zaniklém hostinci na Solniční ulici, kde se chtěli domluvit na uspořádání ochotnického divadelního představení českých abiturientů. I když nakonec z divadla sešlo, hovořilo se na srazu mimo jiné také o jeskyních a o tom, co našli v jeskyni, jejíž vchod připomíná chlebovou pec pekárnu. A tak ti, kteří měli o nálezy zájem, se dohodli a ve smluvený den se vydali k jeskyni. Sešlo se jich osm, mezi nimi i Jan Knies z Líšně, který měl za sebou v té době již jako archeolog amatér výzkumné práce na lokalitě Staré zámky u Líšně. Tyto vykopávky J. Knies realizoval rok před tím, v r. 1879. V r. 1880 mu bylo 20 let.

Započatá šachta byla rozšířena a prohloubena. V hloubce cca 50 cm byl zjištěn zvláštní, sypký pěnovec. Pod touto vrstvou byly nalezeny první kamenné nástroje, pazourkové nožičky a hroty šípů, zuby a části sobích parohů. Dále našli kostěné nástroje, jehlice, hroty šípů, kamenná kladiva z různých materiálů a roztržitěné kosti sobů a koní.

Přísaha nad vykopávkami

Patrně v euforii z nálezu si mladí nadšenci dali nad vykopávkou čestné slovo, že o nálezu pomlučí a budou jej dále zkoumat sami. Za tím účelem utvořili dokonce jakýsi výbor. Snad věřili, že zde doloží prvotní slovanské osídlení. Nicméně Koudelka se obrátil se svými nálezy na ředitele německého gymnázia, Fridricha Andree Krassera, zřejmě v očekávání odborných rad. Další z nich, pravděpodobně Fr. Fiala (pozdější kustod muzea v Sarajevu, zemřel r. 1898) se obrátil na prof. Alexandra Makowského.

Koncem července a začátkem srpna F. Koudelka s F. Fialou opět v jeskyni kopali. Našli zde střepy se zvláštními okrasami a pod travertinem (jak uvádí F. Koudelka) primitivně vypracovaný železný nůž. Fiala našel bronzový prsten.

Krátce po nich kopal v jeskyni F. A. Krasser s preparátorem Stieniczkou a také prof. Makowský. Když se Jan Knies, který se v té době přestěhoval do Líšně, dozvěděl, že v Pekárně kope Krasser se Stieniczkou a Makowský, považoval jejich informování o jeskyni za zradu přátel, což se jej velice dotklo. Vadilo mu zejména, jak později napsal, že jde o Němce, kteří jeskyni zkoumají ne pro vědu, ale pro "kšeft". Proto se dopisem obrátil na muže, kterého považoval za odborníka, na MUDr. Jindřicha Wankela z Blanska.

Pokud jde o název jeskyně, t.j. název "Pekárna", byl zřejmě užíván skupinou mladých nadšenců kolem F. Koudelky a J. Kniese a později se vžil.

Do Pekárny přichází "otec moravské archeologie" Dr. Jindřich Wankel

V době, kdy přišel do Blanska dopis J. Kniese, cestoval Dr. Wankel po Rusku. Kniesovi odepsala paní Eliška Wankelová, která mu přislíbila, že se s ním Dr. Wankel po návratu ihned spojí. Tak se také stalo. 19.8.1880 se J. Wankel poprvé sešel s J. Kniesem na ochozské faře. Knies popisuje Wankela takto: "Byl postavy vysoké, poněkud dopředu nachýlené, vysokého čela. Nosil již tehdy svůj charakteristický účes, který si podržel až do své smrti. Na tváři pohrával mu stálý dobrosrdečný úsměv, jímž více se zamlouval, nežli řečí, která byla pomalá, s německým přízvukem."

Okamžitě se vydali do Pekárny. Dr. Wankel již měl zajištěn souhlas majitele mokerského katastru, na jehož území Pekárna leží. Bylo to panství brněnské Svatopetrské Kapituly. Měl s nimi sjednán monopol na výzkumy, neboť si u Kapituly vymínil právo jediného výzkumníka. Jeho cílem bylo zabránit, aby v Pekárně kopali jiní, t.j. lidé bez odbornosti. Chtěl také získat dosti času k seriózní práci. Dále měl Dr. Wankel také zajištěno několik dělníků, kteří mohli ihned začít pracovat na výkopech. Po příchodu do Pekárny si Wankel nechal nejprve ukázat místo, kde byl nalezen železný nůž (ve skutečnosti šlo o větší úlomek železné čepele). Na místě nálezů byl dosud otisk nože v sintru, takže se Dr. Wankel přesvědčil, že nůž nemohl být do této kulturní vrstvy umístěn dodatečně.

Výsledky svých výzkumů publikoval v článku *Prähistorische Funde in der Pekárna Höhle in Mähren* v časopise *Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft* na podzim r.1880. Kromě popisu nálezů v jeskyni zde Jindřich Wankel doslova píše: "Tato skutečnost je zcela zajímavá, ale přece ne tak zvláštní, neboť téměř ve všech zemích byla podobná tábořiště lovců sobů nalezena. Co ale činí tento objev a nález vysoce zajímavým, je vypátrání předmětu, ležícího v rozrušených vrstvách uprostřed pazourků a kostí. Je to železný nůž. Vypátrání tohoto železného nože v neporušené kulturní vrstvě paleolitické doby je tak překvapivé a tak ojediněle se přihodivší, že mi až dosud není znám z pravěkých dějin podobný případ, ač jsem se pokoušel takový případ zjistit. Docházím tedy k závěru, že:

- 1) Sobí doba ve střední Evropě nesahá tak daleko zpět, jako věříme.
- 2) Železný nůž se mohl dostat k lidu z Pekárny obchodní cestou z Asie, kde před touto dobou železo již znali."

Zbytek nože v magdalenských vrstvách vzrušil tehdy více lidí, ale až Szombathy učinil správný závěr. Sledujme tedy události dále.

Nálezy ředitele F. A. Krassera

V *Morgenpostu*, což byla příloha listu *Brünner Tagblatt* (Brněnské denní listy) vyšel dne 15.9.1880 článek, popisující nálezy F. A. Krassera, ředitele německého gymnázia v jeskyni Pekárně. Tento článek je signován značkou i.s.. Snad je jeho autorem preparátor Stieniczka, který se s Krasserem vykopávek zúčastnil.

V článku se hovoří o oválném kusu břidlice s vyrytou primitivní kresbou rostlin. Dle Krassera, který tento nález vlastní, jsou vyryté čáry vyplněny červenavou rudkou, takže na šedém podkladě vystupuje červenavý obrys ornamentu.

Později, v r. 1881 otiskl F. A. Krasser ve vídeňském časopise *Mittheilungen der Anthropologische Gessellschaft* článek *Mokrauer Höhle bei Brünn*. V tomto článku opět popisuje výše uvedený kámen. Sděluje, že na jedné straně rytina připomíná jedlovou větvičku, z druhé strany pak rostlinu s kořeny, lodyhou a listy a jeden, v poměru k nákresu malý, květ. Krasser zde také popisuje postup vykopávek a odkrytých vrstev a dělí nálezy na nástroje, nádoby, šperky a fosilie (t.j. zbytky kostí). Článek je doplněn pěti obrázky, zobrazujícími tři

předměty. Obrázky, označené jako Fig. 1a a Fig. 1b zobrazují kostěný nástroj, obrázky, označené jako Fig. 2a a Fig. 2b zobrazují výše popisovaný oválný kus břidlice s kresbou a na obrázku označeném Fig. 3 vidíme, jak vypadal nalezený úlomek železného nože. Pokud jde o oválný valoun břidlice s kresbou, zajímal se o jeho osud Dr. Josef Skutil (viz Československý kras, roč. 5/1952). Tento nález se dostal až do USA a měl by být ve sbírkách univerzity v Yale. Ale vraťme se zpět do Pekárny.

Na scénu přichází Josef Szombathy, asistent C.K. dvorního Mineralogického muzea ve Vídni

Povolení výzkumů s monopolním právem však Dr. Wankel dlouho neměl. Brněnská Kapitula je zrušila a přenesla jej na člena Prehistorické komise matematicko-přírodovědné katedry Císařské rakouské Akademie věd, asistenta Mineralogického muzea ve Vídni, Josefa Szombathyho.

Položme si otázku, proč se tak stalo. Podle mého názoru se z nálezů v Pekárně stala záležitost politická. Musíme si uvědomit, že v té době probíhal národnostní boj. Na jedné straně český národ, který si uvědomoval svoji historickou svébytnost, na druhé straně Němci, pro které byl český národ méněcenný, určený jen k podřadným pracím. Při hledání historie Pekárny ve starých novinách a časopisech z té doby jsem se o tom hodně dočetl. Jen jeden příklad z mnoha - tehdejší Moravské noviny otiskly článek o perzekuci českých studentů na německých školách, o záměrně špatné klasifikaci českých studentů německými profesory. Domnívám se, že se tehdejší rakouští představitelé obávali politického dopadu, kdyby se prokázala prioritita slovanského osídlení. Jinak si tehdejší události nedovedu vysvětlit.

Děni v Pekárně zpozvzdálí pozorně sledoval dvorní rada Hochstetter, vedoucí matematicko-přírodní katedry Cís. rak. Akademie věd a posléze dal Szombathymu (který se v té době připravoval na plánovanou výzkumnou cestu do moravských jeskyní) příkaz prioritně zařadit do této cesty i výzkum jeskyně Pekárny. Proto bylo povolení Kapituly Wankelovi odňato a obdržel je Josef Szombathy. Ten započal 8. října 1880 se třemi dělníky vykopávky s cílem archeologického průzkumu jeskyně.

Szombathy nejprve studoval výkopy svých předchůdců a pak teprve určil místa budoucích sond. Několik sond také otevřel na mírně se svažující plošině před jeskyní, na jejím předpolí (viz Szombathyho plánek jeskyně s vyznačením sond). Pro práce na předpolí si však musel vyžádat dodatečné povolení Kapituly, neboť hajní, kteří výkopy dozorovali, výkopy v předpolí bez tohoto povolení nepovolili.

Dobře zachované vrstvy popela a uhlíků se nacházely v přední části jeskyně. Svědčilo to o tom, že tento prostor byl využíván jako stanoviště ohňů.

Szombathy si stěžuje, že původní uložení vrstev, zcela zřetelné u stěn, je směrem ke středu jeskyně víc a víc porušováno přerýtím. Příčinu vidí mimo jiné zejména v tom, že jeskyně byla v průběhu času v těžkých dobách válečných používána místními obyvateli jako skrýš a tím devastována.

Přesto ve svých sondách vytěžil přes 80 úlomků pazourkových, plošně prizmatických nožů, vytlučených z křemene, pazourku, rohovce, červeného jaspisu a křišťálu. Kromě nich našel také kamenná šídla a další nástroje i střepy nádob. V porušených vrstvách uprostřed jeskyně našel čtyři úlomky čepelí železných nožů. Komentuje proto i nález nože, popsany Dr. Wankelem, jako nález artefaktu, který se dostal do mnohem starších vrstev při jejich porušení. Je přesvědčen (jako první), že se Wankel ve svých závěrech mýlil.

Po zkusmém prosondování jeskyně Szombathy Pekárnu opustil. Nenašel zde žádné pohřebiště, proto jeskyni nepovažoval za tak příliš zajímavou.

Dr. Martin Kříž později napsal, že od vídeňské Akademie věd by zajisté každý odborník očekával práce vzorné, přinášející vědě výsledky rozhodující. Tomu, bohužel, tak není, píše Kříž, neboť vídeňská Akademie práce studentů o mnoho nepředčila.

Do vědeckého výzkumu Pekárny se pustil Dr. Martin Kříž

Od r. 1883 začal v rámci svých možností jeskyni zkoumat Dr. Martin Kříž (JUDr. Martin Kříž byl v té době notářem ve Ždánicích). Platil dělníky, z nichž někteří náplavu prokopávali, jiní dělníci vytěženou zeminu prohrabávali. Na práci obou skupin dohlížel a nálezy zapisoval, jak se Dr. Kříž vyjádřil, důvěrný pracovník ze Ždánic.

Sám Dr. Kříž na pracoviště dojížděl. Nevýhodou byly, jak napsal později Dr. Absolon v r. 1942, jeho povinnosti notáře ve Ždánicích a odlehlost zkoumané jeskyně. V té době byla jeskyně Pekárna pro Dr. Kříže dostupná jen po osmi hodinách jízdy kočárem. To vše způsobilo, že nemohl dostatečně sledovat postup odkryvných prací a byl odkázán "v dobrém úmyslu" jen na věrohodnost svého zástupce. Tento si asi ani nebyl vědom závažnosti svých povinností. Dr. Kříž byl přesvědčen, že vyzvedl celý obsah jeskyně až na samé dno a považoval ji za vykořistěnou.

Dr. Absolon o Dr. Křížovi dále píše: "Byl to badatel svérázný a obětavý, který odkázán sám na sebe, izolovaný v menším městě (Ždánicích) v pohoří Chřibů, bez pomoci jiných si vytvořil vlastní laboratorium, i svůj vlastní duševní svět, jiný, než byl vybudován mezinárodně kolektivní prací ostatních odborníků. Dr. Kříž byl svojsilán (tímto výrazem chtěl asi Dr. Absolon vyjádřit, že Dr. Kříž byl samouk, který vlastní silou vykonal dílo vzbuzující úctu - pozn. autora), a já mám k němu jediný pocit. Pocit bezmezné úcty, jež nijak nevyklučuje povinnost kritického stanoviska v rámci pokroku vědy. S obětavostí jemu vlastní věnoval 40 let svého pozhnaného života bádání v Moravském krasu. Nejprve po stránce topografické, pak paleontologicko-archeologické a tuto činnost vyvrcholil právě průzkumem jeskyně Pekárny." Tolik o Dr. Křížovi Dr. Absolon.

Nicméně čas ukázal, že Pekárna není archeologicky vykořistěna tak, jak předpokládal Dr. Kříž. S rozvojem životní úrovně nastupujícího 20. století se rozvíjela turistika, skauting, jeskyňářina a to vedlo k tomu, že se v Pekárně vrtal kdekdo. Pamětníci hovoří o tom, že jen v okolních hájenkách byly celé sbírky archeologických artefaktů z Pekárny.

Seriozní vědecký průzkum Pekárny otevírá prof. Karel Absolon

V první polovině 20. let se na základě výše uvedených skutečností rozhodl Dr. Absolon předejít další devastaci jeskyně tím, že ji odborně prokope a prozkoumá. K této práci se spojil s odborným učitelem Rudolfem Czižkem, se kterým provedli realizaci výzkumu podle dispozic, které stanovil Dr. Absolon.

Nejdříve zhotovili přesný plán celé jeskyně, kterou rozdělili sítí na 987 m². Poté do této sítě zakreslili polohy již dříve vykopaných sond, takže měli pod kontrolou všechny dřívější výkopy. Celá plocha byla prokopána v době od 3.7.1925 do 5.11.1930 s pětičlennou pracovní skupinou dělníků z Ochoze, pod přímým dozorem R. Czižka. Z těchto dělníků vchovali vyhledávané odborníky, kteří se později zúčastnili dalších podobných prací (Staré zámky, Švédův stůl a jiné). Tito pracovníci vyzvedli a prosili 2 054 m³ klastických uloženin do různých hloubek a našli více jak deset tisíc prehistorických předmětů, mezi nimi nevídané unikáty světového významu! (Do tohoto počtu nejsou zahrnuty kostní zbytky.)

Byly nalezeny profily neporušených, primárně uložených vrstev, a v nich obsažené kulturní polohy. Ukázalo se, že předcházející badatelé se se svými výzkumy zastavovali, když narazili na hutnou sintrovou desku, která oddělovala vrstvy. Avšak teprve pod ní byly kulturní vrstvy pleistocenních lovců. Nad ní se nacházely keramické střepy a kosti domácích zvířat. Ve vlastní, bílé vrstvě nic a teprve pod ní najednou kosti sobů, divokých koní, medvědů, rosomáků a vlků, lední lišky, sněžného zajíce i jiných zvířat, společně s pazourkovými nástroji.

Každý den přinášel nové a nové překvapující nálezy. Našli veliký balvan, který byl pravěkými lidmi užíván jako pracovní stůl při výrobě nástrojů. 19.8.1926 objevili skalní kobku, naplněnou opracovanými i neopracovanými sobími parohy. Jejich konzervace byla tak náročná, že

30.8.1926 musel Prof. Absolon práce zastavit, neboť došly peníze. Výzkumy pokračovaly až v r. 1927 rozkopáváním valu řícených balvanů na okraji jeskyně.

Ve vrstvě "aurignacenu" našli bizarní sošku Venuše, řezanou ze slonoviny a v její blízkosti krásně vyřezávanou kostěnou dýku. Když prořízli val průkopem, kulturní vrstvy se směrem do údolí vytrácely.

Koncem července 1927 začaly vydatné deště, takže výkopové práce pokračovaly uvnitř jeskyně. K valu se vrátili asi za týden, ale už 12.8. je lijavce opět zahnal do jeskyně. Pustili se do průkopu kolem západní stěny jeskyně. V mapě měli v tomto prostoru zaznamenány překopy dřívějších badatelů, takže si od této činnosti mnoho neslibovali. Jaké však bylo jejich překvapení, když zjistili, že předcházející badatelé povrtali jen povrch, ale do hloubky nešli. A tak zde objevili opravdový paleolitický ateliér, výrobu nástrojů z kamene i kostí, nádhernou "vůdcovskou hůl" zdobenou řezbou a hlavně světoznámou kresbu souboje tří bizonů, rytou do koňského žebra. A tak to šlo dál. Na světlo denní vystupoval jeden archeologický poklad za druhým, samý unikát nesmírné ceny.

Přes cenné unikátní nálezy musely být práce opět přerušeny, neboť zase došly peníze. Nebyly ani v r. 1928, takže práce pokračovaly až začátkem července 1929.

Průkopem 22 m dlouhým prořízli střed jeskyně. Dělníci si libovali, neboť náplavy byly hutné a nebylo nutno dřevit. Ke konci jeskyně se začaly vrstvy zvedat, ale stále vydávaly svoje poklady. Pracovali tentokrát až do 8. listopadu.

V r. 1930 začali s pracemi až začátkem srpna, opět v netknutých vrstvách, ve vydatném ložisku kultury lovců sobů. 28.8. nachází krásnou, 35 cm dlouhou dýku, řezanou z kosti spodní čelisti koně, zdobenou nádhernými řezbami. Pak už, jak se přibližovali ke konci jeskyně, nálezů ubývalo, vrstvy se ztenčovaly, až začátkem listopadu byl průzkum ukončen.

O celkových výsledcích výzkumů v Pekárně byly Dr. Absolonem a R. Czižkem postupně vypracovány tři zevrubné zprávy, které byly publikovány v Časopise Moravského zemského muzea a to: v ročnících 24/1925, 25/1926 a v ročníku 26/27 z let 1929/1930 pod názvem Paleolitický výzkum v jeskyni Pekárně na Moravě.

V bibliografiích jsou uváděny jen tyto tři zprávy. Nicméně jsem nucen konstatovat, že třetí zpráva hovoří o výkopech v r. 1927. Dál není nic. Pokud píše o r. 1930, používám informací z článků Dr. Absolona v časopise Pestrý týden z r. 1942. Víím, že při vykopávkách v šedesátých letech tohoto stol. se Dr. Klíma a další dohadovali o tom, zda je jeskyně skutečně archeologicky vykořistěna, jak se traduje. Tuto informaci mám od dělníků, kteří na výkopech pracovali. Já sám jsem přesvědčen, že práce byly ukončeny pro nedostatek financí a nebyla prokopána všechna pole. Ale já jsem jen amatér a rozhodující slovo musí říct odborníci.

Uplynulo dalších 25 let. Nad krasem se přehnala strašná válka. Pekárna se opět stala útočištěm lidí, kteří si v ní zachraňovali životy. Trvalo také pár let po válce, než vyrostla nová generace archeologů.

Jeskyně Pekárna v 50. a 60. letech tohoto století

Od r. 1954 do r. 1958 probíhala sondáž a vykopávky v malé jeskyňce, ležící 13 m níže pod Pekárnou v Hadí jeskyni. Získané nálezové materiály svědčí o tom, že tato jeskyňka byla součástí velkého, po dlouhou dobu obydleného sídlištního centra v jeskyni Pekárně. Postupně se soustavný výzkum posouval od Hadí jeskyně zpět k Pekárně. V r. 1961 byla pod vedením Dr. Bohuslav Klímy otevřena před Pekárnou 26 m dlouhá a 2 m široká příčná sonda, ze které směřovaly ke vchodu do jeskyně další dva průkopy. V r. 1962 tyto práce pokračovaly, vrstvy zde však byly většinou promíšené. V r. 1963 byly tyto práce korunovány, stejně jako v r. 1927, nálezem světového významu. Byl to nález koňského žebra s rytinou pasoucích se koní. Dr. Klíma při porovnání nálezů z r. 1963 a 1927 nevyklučuje, že jde o dílo jednoho a téhož autora. Výkopové práce pak pokračovaly ještě asi dva roky a posléze byly zastaveny.

Současnost a budoucnost jeskyně Pekárny

Jak už to tak bývá, a jak jsem se již zmínil v předcházejícím textu, někteří odborníci tvrdí, že jeskyně je archeologicky vykořistěna, podle jiných by se ve výzkumech mělo pokračovat. Jenže v posledních letech nejsou peníze na jiné, důležitější věci. A také jde ještě o jiné problémy. Jedním z nich byly úpravy jižní hranice CHKO a Rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru Cementárny Mokrá v r. 1958. Hranice DP byla tehdy stanovena dost necitlivě, neboť tato hranice byla posunuta tak, že leží cca 60 m od Ochozské jeskyně (Nová Ochozská chodba) a cca 120 m od jeskyně Pekárny.

Ve 2. pol. 80. let se Dr. Libor Kraus a Dr. Jan Himmel zabývali prologačními možnostmi jeskyně Pekárny. Snažili se zjistit, zda a jak jeskyně za závalem pokračuje. K tomuto výzkumu použili geofyzikálních metod. Považují jeskyni za relikt rozsáhlého jeskynního systému. Z geofyzikálního výzkumu podle nich vyplývá, že jeskyně není ukončena menším lokálním závalem, ale že ve vzdálenější minulosti zanikla zařícením delší část této jeskyně. Může prý jít o vzdálenost 130 a více metrů, při čemž tito autoři nevylučují, že za tímto zaříceným úsekem může pokračovat dále směrem jižním, další, ještě starším zařícením zaniklý úsek jeskyně. To by tedy znamenalo, že v průběhu věků docházelo k zániku jeskyně nejen ústupem vchodu, tj. řícením portálu následkem zvětrávání skály, ale hlavně a především od nitra jeskyně, od jihu k severu, tak, jak se při erozi reliéfu krajiny dostávala jeskyně blízko k povrchu a postupně zanikala.

Zdálo by se, že tím padají úvahy některých nadšenců o tom, že by mohla jeskyně za závalem pokračovat, a snad prý by mohla obsahovat pravěké nástěnné malby jako Altamira. Nicméně, v poslední době jsem slyšel o nějaké chodbě, která prý má odbočovat ze závalu, směrem k velkolomu. Publikováno však zatím, pokud vím, nebylo nic.

Někdy v r. 1994 nebo 1995 připravovala skupina jeskyňářů pod vedením Marka Šenkyřika pokus o průkop závalu. Práci údajně projednávali se správou CHKO a na základě jejich připomínek zajistili požadované náležitosti, včetně archeologického dozoru. Nicméně, zahájili práce dříve, než jejich žádost prošla schvalovacím řízením, a tak správa CHKO práce zakázala a nadšenci od ní odešli.

Škoda, že se tehdy nedokázaly obě strany domluvit. V poslední době se zdá, že i vedení Cementárny Mokrá má zájem zjistit, co se nachází v předpolí těžby. Pracuje zde skupina Petra Kose a jedná se s dalšími (stav a tento článek je z roku 1998). Snad je to záblesk lepších časů pro výzkumy v této části Moravského krasu.

Literatura:

- Zprávy o činnosti Speleologického klubu. Českoslov. kras, roč. 5 a 6.
- Absolon K. (1912): Průvodce Moravským krasem.
- Absolon K., Czižek R. (1925): Paleolitický význam jeskyně Pekárny na Moravě. Zpráva první. Čas. Morav. Zem. muzea, XXV: 158.
- Absolon K., Czižek R. (1926): Paleolitický výzkum jeskyně Pekárny na Moravě. Zpráva druhá. Čas. Morav. Zem. muzea, XXVI: 112208.
- Absolon K., Czižek R. (1929-1930): Paleolitický výzkum jeskyně Pekárny na Moravě. Zpráva třetí. Čas. Morav. Zem. muzea: 479532.
- Absolon K. (1943): Výzkum jeskyně Pekárny na Moravě. Pestrý týden, 18, č.3132.
- Boček A. (1922): Moravský kras. Körberův průvodce z r.1922.
- Burkhardt R.(1966): Procházka Mor. krasem a jeho historií. Vlastivěd. zpr. z Adamova a okolí, 10.
- Čech J. (1937): Do údolí Říčky. Čas. turistů, 49: 910.
- Černý F. (1911): Příspěvky k prehistorii Moravy poslední diluviální nálezy v jeskyni Kostelíku. Pravěk, 7.
- Červinka L.J. (1902): Morava za pravěku. Vlastivěda Moravská, řada I., sv.2.

- Dvořák J. (1957): Význam archeologických výkopů v jeskyních jižní části Mor. krasu pro kvarterní geologii. *Anthropozoikum*, 7.
- Himmel J., Himmel P. (1967): *Jeskyně v povodí Říčky*. MS., Speleokroužek KPS. Brno.
- Himmel J., Kraus L. (1987): Poznámky ke speleologickým prolongačním možnostem jeskyní, vázaných na Hádecké údolí v jižní části Mor. krasu. *Speleofórum* 1987.
- Huberová P. (1909): Die Ochoser Höhle. Záznam přednášky z 11.12.1909. Bericht der Lehrersklub für Naturkunde.
- i.s. (1880): Höhlenfunde bei Brünn, *Brünner Morgenpost*, příloha deníku *Brünner Tagblatt*, 15.9.1880.
- Klíma B. (1958): Význam archeologických výkopů v jeskyních jižní části Mor. krasu pro kvarterní geologii. *Anthropozoikum*, 8.
- Klíma B. (1959): Archeologický výzkum jeskyně Hadí. *Anthropozoikum*, 9.
- Klíma B. (1960): Sondáže před jeskyní Pekárnou. Přehled výzkumů AÚ ČSAV 1960.
- Klíma B. (1962): Výkopy před jeskyní Pekárnou. Přehled výzkumů AÚ ČSAV 1962.
- Klíma B. (1963): Grabung vor dem Eingang in die Höhle Pekárna. Přehled výzkumů AÚ ČSAV 1963.
- Klíma B. (1964): Jeskyně Pekárna vydává své tajemství. *Časop. Kam za kulturou v Brně*, 15.30.4.1964.
- Klíma B. (1964): Čtyři koně z jeskyně Pekárna. *Věda a život*, 1964.
- Klíma B. (1964): Výzkum před jeskyní Pekárnou. Přehled výzkumů AÚ ČSAV 1964.
- Klíma B. (1974): Archeologické výzkumy plošiny před jeskyní Pekárnou. *Academia*. Praha.
- Knies J. (1885): Údolí Říčky. *Moravské noviny*, roč. 6/1885, č.247 z 28.10., č.248 z 29.10., č.249 z 30.10., č.251 z 2.11.1885.
- Koudelka F. (1880): V Diravici u Ochoze. *Moravské noviny*, 15. a 16.10.1880.
- Koudelka F. (1880): Nové nálezy jeskyní na Moravě. *Vesmír*, roč. 10/1881, č.19 z 10.7.1881.
- Krasser F.A. (1880): Höhlenfunde bei Brünn in Mähren. *Mitth.der Anthropol. Gessel. Vídeň*.
- Krasser F.A. (1881): Die Mokrauer Höhle bei Brünn. *Mitth.der Anthropol. Gessel. Wien*.
- Kříž M. (1864): O jeskyních moravských. *Živa*, 1864: 234249.
- Kříž M. (1867): Der unterlässliche Führer in die romantische Gegenden der devonische Kalkformation.
- Kříž M. (1883): Der Lauf der unterirdischen Gewässer in den devonischen Kalken Mährens.
- Kříž M. (1889): Anthropologický sjezd ve Vídni r.1889, obsah přednášky. *Čas. vlastivěd. spolku muz. v Olomouci* r.1889.
- Kříž M. (1890): Kůlna a Kostelík, dvě jeskyně v útvaru devonských vápenců na Moravě.
- Kříž M. (1891): Die Höhle Kostelík in Mokrá-Walde nebst den übrigen Grotten des Hadecker Thales. *Jahrbuch der k.k. geol. Reichsanst., Bd. 41*.
- Kříž M. (1897): O jeskyni Kostelíku na Moravě. *Čas. Vlasten. spolku muz. Olomouc*.
- Kříž M. (1898): O jeskyni Kostelíku na Moravě. *Čas. Vlasten. spolku muz. Olomouc*.
- Kříž M., Koudelka F. (1902): *Jeskyně Moravského krasu*, sv.2, Skupenství druhé a třetí.
- Makowsky A., Rzehak A. (1895): *Führer in das Höhlengebiet von Brünn*.
- Mejzlík Z. (1971): Proslulá Pekárna. *Směr*, 30.4.1971.
- Pelíšek J. (1939): Teplotní a vlhkostní měření v jeskyni Pekárna v jižní části Moravského krasu. *Sbor. čes. spol. zeměpis.*, 45, 79.
- Prix R. (1945): Studie z jižní části Moravského krasu jako příspěvek k ochozskému problému. *Čas. turistů*, 57, 1.
- Prorok F. (1949): Některé, dosud neznámé paleolitické nálezy z Mor.krasu. *Čs. kras*, 2: 2329.
- Skutil J. (1944): Na Říčkách. *Čas. turistů*, 56, 6.
- Skutil J. (1949): O Moravském krasu. *Čs. kras*, 2: 2329.
- Skutil J. (1969): Kliment Čermák, iniciátor Alšovy kresby moravské Pekárny. *Vlastivěd. zpr. z Adamova a okolí*, 13.
- Skutil J. (1970): Přehled osteologických faunistických nálezů z jeskyní Mor.krasu. *Sbor. okres. vlastivěd. muz. Blansko* 1970.
- Szombathy J. (1880): Über Ausgrabungen in den mährischen Höhlen im Jahre 1880. *Sitzungsber.der k. Akad. der Wiss., Mathe.-Naturwiss. Classe*, Band 82, Heft 5.
- Tasovský J., Knies (1880): Obydlí pravěkého člověka na Moravě. *Moravská orlice*, 19.11.1880.
- Valoch K. (1960): *Magdalenien na Moravě*. Edice *Anthropos*. Brno.
- Valoch K. (1962): Jak žili lovci sobů v Mor.krasu. *Almanach vlastivěd. pr. Mor.muz.* 1962.
- Vrbková A. (1991): *Jeskyně v ohrožení*. *Rovnost*, 15.4.1991.
- Wankel J. (1880): Prehistorische Funde in der Pekárna Höhle in Mähren. *Mitth. der Anthropol.*

Gessel., 10. Wien.

Wankel J. (1884): Pekárna u Ochoze. Čas. Vlasten. spol. muz. v Olomouci, 1, 2.

Wankel J. (1884): První stopy lidské na Moravě. -ibid, 1, 3.

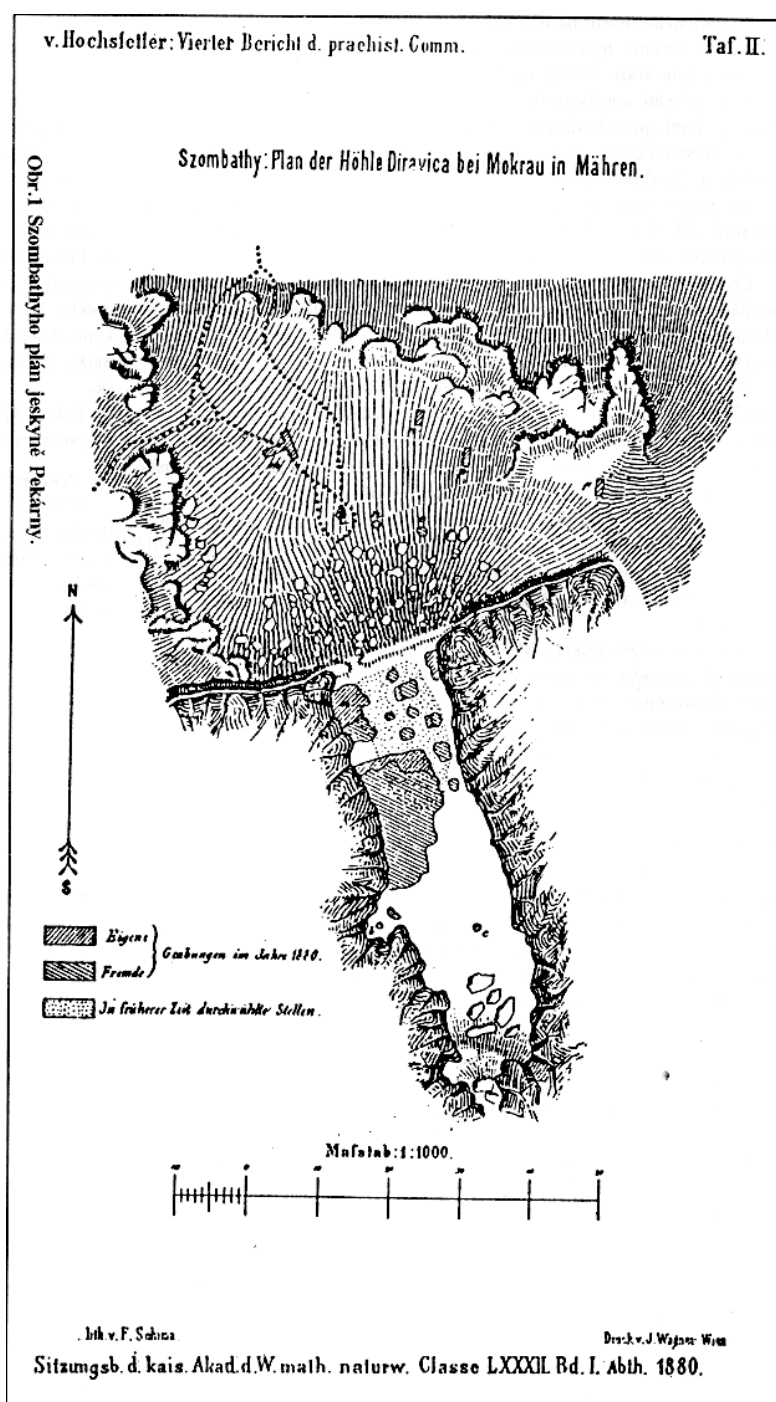
Pozn. V. Cílka: V r. 1986-87 proběhl v jeskyni Pekárna revizní archeologický výzkum pod vedením J. Svobody. Kromě četných artefaktů a zbytků mladších keramických kultur byla nalezena i stylizovaná rytina magdalenské ženy s charakteristicky zvětšeným zadkem (Antropozoikum 1999, v přípravě).

Summary: Researches in the Pekárna Cave

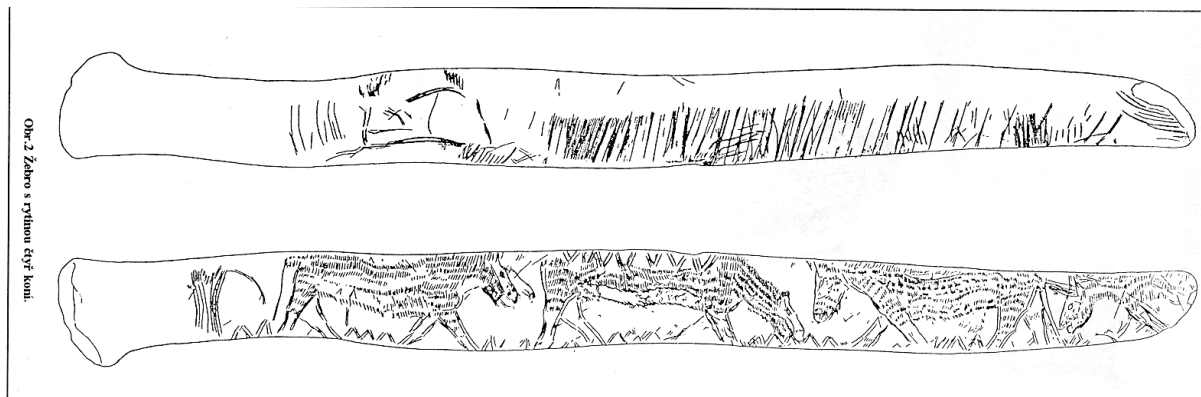
The review of the history of investigations of the Pekárna Cave, an important archeological site in the southern part of the Moravian Karst, is given since 1864 up to the present time.

Příloha:

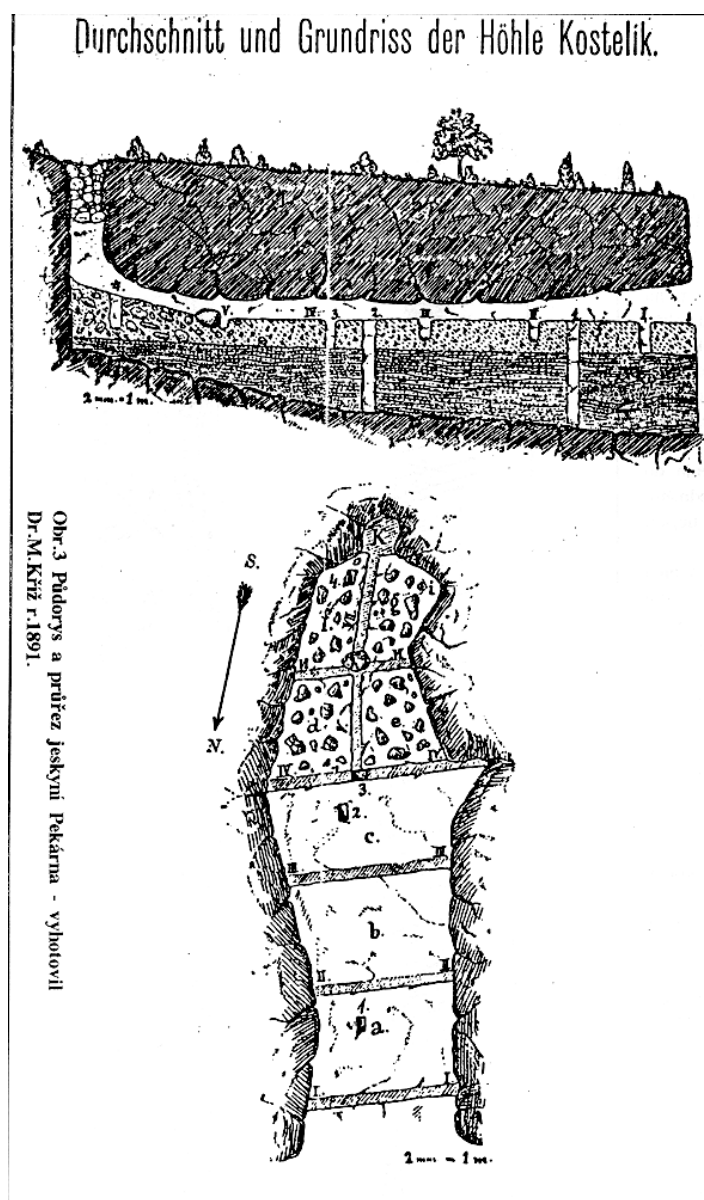
Obr. 1 Szombathyho plán jeskyně Pekárny.

Obr. 2 Žebro s rytinou čtyř koní.

Obr. 3 Půdorys a průřez jeskyni Pekárna vyhotovil Dr. M. Kříž r. 1891.

Historii zpracoval a v časopise SPELEOFORUM 1998 publikoval:

Josef Pokorný